

A Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ) véleménye a Helyreállítási és Ellenállóképességi Terv (HET, 2021. április 13. verzió)

A - Demográfia és köznevelés c. komponenséhez

A biodiverzitás szempontjainak megjelenése a komponensben:

A Demográfia és Köznevelés komponens két reformterületet, ezen belül összesen négy beruházást foglal magába. A 21. századi, digitális technológiára épülő versenyképes köznevelés megteremtése a digitális oktatás feltételeinek (eszközök, oktatási anyagok) megteremtését és erősítését, valamint az oktatásban részt vevők (pedagógusok és diákok) digitális kompetenciáinak növelését, illetve az oktatás ezen formáihoz való hozzáférés elősegítését célozza - utóbbit különösen a hátrányos helyzetű csoportok körében. A zöld átállás e komponens esetében a meglévő iskolaépületek energetikai korszerűsítését, energiahatékonyságának növelését, valamint a klímatudatossággal, környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos ismeretek átadását jelenti.

A komponens leírásában sem a természeti alapú megoldások, sem biodiverzitás nem jelenik meg explicit módon vagy célként; ugyanakkor a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás, illetve a környezettudatosság, mint a köznevelésbe beépítendő tartalmak és módszertanok említésre kerülnek az „Ökotudatos szemlélet megerősítése a köznevelésben” c. fejlesztés leírásában, utalva arra, hogy ezek a lépések szükségesek a természeti és épített környezeti megóvása érdekében.

A "jelentős károkozás elkerülése" elvre vonatkozó kötelezettségek mindössze egy egymondatos nyilatkozat formájában jelennek meg a komponens leírásában.

A biodiverzitás védelmének biztosítékát az jelentené, ha a természetvédelmi szakismeretek becsatornázásra kerülnének a projektek tervezése során és a kedvezményezett projektek kiválasztása során megjelenéne a természetvédelmi elvek.

Javaslatok a biológia sokféleség védelmének nagyobb arányú érvényesítésére, hogy a terv megfeleljen az EU Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszközzel szóló 2021/241 számú rendelet 18. Cikk 4. bekezdés e) pontjának:

1) A biodiverzitás védelme szempontjából valódi hozzáadott értéket a környezeti nevelést érintő tartalmi fejlesztések jelenthetik, ezért a vonatkozó fejlesztés és a kitűzött célok részletesebb leírását, a köznevelésben megjelenítendő környezeti témakörök kibővítését - a biodiverzitás szempontok megjelenítését, illetve az intézkedés valamennyi köznevelést ellátó intézményre való kiterjesztését tartjuk szükségesnek.

Az egyre súlyosbodó ökológiai- és klímaválság ismeretében a környezeti szempontoknak egyértelműen, átfogóan és hangsúlyosan kell megjeleníteniük a köznevelés valamennyi területén.

Létfontosságú az ökoszisztéma szolgáltatások tudatosítása, a természet megismerése, a természettel való elvi és gyakorlati kapcsolat helyreállítása alapvető kompetenciákká kell, hogy váljanak a felnövekvő generációk körében. Az oktatás digitalizációja, a kapcsolódó eszközpark és a digitális tartalmak fejlesztése e kompetenciák kialakításának mindössze eszköze tud lenni - és a környezettudatosság kialakításában **a természettel való fizikai találkozás**, a különböző **terepi foglalkozások** nem hiányozhatnak a tananyagból.

2) Az épületek energetikai korszerűsítéséhez kapcsolódó beruházások esetében az előzetes vizsgálatok, valamint az esetleges **természetvédelmi károk mérséklésére, illetve a természetvédelmi eszközök alkalmazására vonatkozó ismeretek és útmutatók alkalmazása** biztosíthatják a természetvédelmi szempontok érvényesülését. Külön kiemelendők azok a szakmai anyagok, amelyek az épületek korszerűsítésekor alkalmazott természet-alapú, illetve a települési zöld infrastruktúra fejlesztésével járó gyakorlati megoldásokat tartalmaznak (pl. élő falak, árnyékolók, esőkertek, udvarzöldítések stb.)

3) Az energetikai korszerűsítések esetében a kizárólag technológiai megoldásokkal szemben előnyben kell részesíteni a komplex, **természet-alapú megoldásokat** (pl. a növényzet felhasználása az árnyékolás, hőmérséklet-szabályozás, illetve a csapadékvíz-gazdálkodás tekintetében). Az épületek felújítása, szigetelése esetén külön figyelmet kell fordítani a biodiverzitásnak helyet biztosító (pl. madár- és denevérbarát) megoldásokra, a megfelelő **természetvédelmi berendezések** telepítésére.

Éghajlatvédelmi-energiaátmeneti szempontú elemzés:

Reform 1.: Korai nevelés feltételeinek bővítése a társadalmi egyenlőtlenségek csökkentésére és a szülők foglalkoztatási esélyei

Előremutató a komponens zöld dimenziójának ismertetésében: *“Célunk, hogy a reform megvalósulása során a létrejövő infrastruktúra épületeinek kialakítása az energiahatékonyság figyelembe vételével történjen, a fejlesztések zöld átállása és hosszútávú fenntarthatósága érdekében. Az infrastrukturális beruházás minden tevékenységelemének végrehajtása során érvényesülnek az energiahatékonyság szempontjai, mint például pl. az épületek külső határoló szerkezeteinek korszerűsítése (pl.: utólagos külső hőszigetelés, nyílászárók cseréje) és/vagy a fűtési és/vagy HMV rendszer korszerűsítése révén. Az építés és felújítás során – az adottságok figyelembe vételével – a zöld infrastrukturális lehetőségeket is ki kell használni, pl.: zöldtető, zöldfal, árnyékoló lombhullató fa telepítése a déli oldalon stb.”*

Az energiahatékonyság javítását célzó beruházások esetén a minimális (közepes mélységű felújítás, 30-60% primerenergia-megtakarítási potenciállal) helyett a lock-in hatás elkerülésére **mélyfelújítási szintű (60% feletti) energiamegtakarítást javasolunk előírni és ezt 2 db energiatanúsítvánnyal** (beruházás előtt-után) igazolni. Az is indokolja, hogy a szemléletformálás a mélyfelújítást mint jó példát behozhassa. (A közepes felújítás miatt fennmaradt, kiaknázatlan felújítási potenciál felszámolása később már nem hatékony, hiszen az bizonyos elvégzett beruházások - kialakított műszaki megoldások, kapacitások és homlokzat kialakítás - visszabontását követelné, másrészt a közepesről mély megtakarításra való beruházás költség-haszon aránya is rosszabb, mint a rosszról a mély kategóriára fejleszteni.)

A komponensben erőteljes a környezeti, klímatudatos szemléletformálási, oktatás-nevelési vonulat, külön "beruházást" (2.2.) szán ennek.

Reform 3.: Klímaalkalmazkodás a köznevelésben

Beruházás 3.1.: Ökotudatos, klímaalkalmazkodó köznevelési intézmények

*„A meglévő ingatlanállományt figyelembe véve a köznevelésben elvégzett és elvégzendő energiahatékonysági fejlesztések leghasznosabb pontjai a nagy, több száz tanuló együttes oktatását biztosító ingatlanok, amelyek nagyfokú energiaigényükkel, illetve az energia alacsony hatékonyságú felhasználása miatt évről-évre jelentős mennyiségű széndioxid kibocsátásért felelősek. (...) A beruházás keretében országosan **legalább 300 db, tervezetten legalább 250 fő tanulólétszámú iskola energetikailag korszerűsítése valósul meg (...).**”*

Nagyon jó, de elenyésző ahhoz képest, hogy az anyag állítása szerint Magyarországon 13 056 köznevelési feladatellátási hely működik. A 2030-ra kitűzött cél harmadát hivatott megvalósítani a Helyreállítási Terv: „2030-ra legalább 1000 köznevelési feladatellátási hely felújítása, korszerűsítése valósuljon meg.” Elfogadható lehet, hogy a legnagyobb képzési intézményeket újítják fel, azonban a lock-in hatás megelőzésére a minimális helyett mélyfelújításra (60% v. feletti primerenergia-megtakarítás) van szükség. Az elvárt felújítás mértékét követelményként meg kell határozni, a Tervben indikátorként megjelölni. A felsőoktatási intézményekhez hasonlóan mélyfelújítást, azaz min. 60% ill. afeletti primerenergia-megtakarítást eredményező felújítást javasolunk elvárni.

Egyúttal különösen fontos, hogy azt a beruházás előtt és után elkészítendő energiatanúsítvány követelményéhez kössék, ezzel igazolva, hogy valóban elérték-e a legalább 60% mélységű felújítást. A beruházáshoz szemléletformálási elem kapcsolása szükséges, amelynek során a mélyfelújítások fontosságát (a lock-in elkerülésére) is hangsúlyozni kell. Az intézmény épülete így egyúttal jó példa bemutatóhellyé, hatékony lakossági szemléletformáló eszközzé válik. Az energiahatékonysági beruházás legyen az elsődleges és alapkövetelmény, és legfeljebb ezt kiegészítően, másodlagos a megújuló energiaforrás hasznosítására irányuló beruházási elem. A megújuló energiaforrások felhasználásának vállalt és kialakított részarányát szintén igazolni kell.

Beruházás 3.2.: Az ökotudatos szemlélet megerősítése a köznevelésben

Nagyon jó kezdeményezés, fontos, hogy a szakterületen működő civil szervezetek is szerepet kaphassanak ennek kivitelezésében, szakmai tapasztalataik becsatornázása a projektbe biztosított legyen.

Kontakt: info@mtvsz.hu

Budapest, 2021. április 23.